

Gn này, mt s thng kê cho thý khu vc doanh nghiệp có vn u t nc ngoài (FDI) chìm ngày càng ln trong c cu xut khu ca Vit Nam; trong 10 ng xut khu thì có ti 7,5 ng n t khu vc này. iu này làm dy lên quan ngi v s ph thuc quá mc ca nn kinh t vào khu vc FDI. Tuy nhiên, cn nhìn nhn vn này trong bc tranh tng th v tng trng và chuyñ dch c cu ca nn kinh t.

BẢNG 1: CƠ CẤU XUẤT KHẨU HÀNG HÓA CỦA VIỆT NAM, 1995-2014								
	(A)				(B)			
	Tỷ trọng trong giá trị xuất khẩu				Tỷ trọng của giá trị gia tăng nội địa trong giá trị xuất khẩu			
	1995	2000	2007	2014	1995	2000	2007	2014
Tổng xuất khẩu hàng hóa	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Nông sản	8,8%	9,4%	12,6%	11,1%	10,7%	11,7%	17,8%	16,2%
Khoáng sản	26,1%	28,1%	15,6%	10,4%	30,9%	34,8%	22,7%	15,7%
Sản phẩm chế tạo	65,1%	62,5%	71,7%	78,6%	58,3%	53,5%	59,5%	68,1%
Công nghệ cao	6,4%	6,9%	6,2%	12,3%	3,5%	3,3%	3,1%	5,3%
Công nghệ vừa (cao)	4,9%	5,1%	11,2%	14%	3,3%	3,4%	6,8%	8,5%
Công nghệ vừa (thấp)	4,8%	4,3%	9%	15,5%	3,6%	3,3%	6,1%	11,8%
Công nghệ thấp	49,1%	46,2%	45,2%	36,8%	47,9%	43,6%	43,5%	42,6%

Nguồn: tính toán từ dữ liệu của OECD (2016)

Phi khng nh mt iu là vic m ca nn kinh t thúc y thng mi quc t và thu hút FDI là mt iu kin cn trong phát trin kinh t ngày nay. S hin din ca thành phn FDI giúp a dng hóa c cu sn xut và xut khu, to ra s lan ta v công ngh, th trng, kinh nghiệm qn lý, cng nh các liên kt trc và sau ca chui giá tr. iu này có ngha Vit Nam cn khai thác hieu qu hn na òn by này, ch không phi là quay lng li vì nó.

Chuyñ dch v cu trúc kinh t

Cn xác nh rõ là vn không nm ch bn thân các doanh nghiệp FDI, dù có th cn có nhng iu chnh v chính sách FDI cho phù hp hn. Vn chính nm ch làm sao thúc y nâng cao nng lc ca doanh nghiệp bn a và tng cng gn kt vi khu vc FDI.

Sau ba thp k i mi, vi vai trò ngày càng ln ca khu vc FDI, nn kinh t Vit Nam ã có nhng thay i minh m v cu trúc, có th c ánh giá theo ba tiêu chí.

Th nht là s phc tp hóa ca nn kinh t, th hin qua tính a dng và c thù ca các hot ng sn xut kinh doanh.

Tính a dng có ngha là nn kinh t sn xut ra c ngày càng nhiu chng loi hàng hóa dch v. Các nghiên cu cho thý, các nc xut khu c nhiu chng loi hàng hóa hn, ng ngha vì s hu nhiu ngành và có nng lc sn xut tt hn, thì có xu hng tng trng cao hn. Chính s a dng v ngành và nng lc sn xut to ra tác ng lan ta trong ngành cng nh gia các ngành vi nhau, thúc y hình thành các t, cm kinh t.

Tính a dng ca các mt hàng xut khu cng góp phn gim thiu ri ro nn kinh t ph thuc quá nhiu vào mt s mt hàng nht nh. Vit Nam c ghi nhn ã có bc tin vt bc trên phng din này. Theo mt nghiên cu ca Ngân hàng Phát trin châu Á, nm 2010, Vit Nam xut khu c khong 300 mt hàng vi li th so sánh nht nh, so vi ch có 90 mt hàng nm 1995.

phc tp ca mt nn kinh t còn th hin tính c thù ca hàng hóa mà nó to ra trong so sánh tng i trên th gii. Mt mt hàng có tính c thù cao thng òi hi nhiu kin thc và

BẢNG 2: TỶ LỆ GIÁ TRỊ GIA TĂNG NỘI ĐỊA TRONG GIÁ TRỊ XUẤT KHẨU CỦA CÁC MẶT HÀNG CHẾ TẠO, NĂM 2014

	Trung Quốc	Indonesia	Philippines	Việt Nam
Sản phẩm chế tạo nói chung	63%	82%	71%	51%
Công nghệ cao				
Sản phẩm điện tử, máy tính	48%	74%	69%	25%
Công nghệ vừa (mức cao)				
Hóa chất và sản phẩm hóa chất	61%	80%	68%	40%
Máy móc, thiết bị	72%	62%	74%	27%
Thiết bị điện	55%	74%	71%	32%
Xe có động cơ	69%	72%	64%	45%
Phương tiện vận tải khác	75%	80%	61%	39%
Công nghệ vừa (mức thấp)				
Than và sản phẩm lọc dầu	61%	90%	37%	49%
Cao su và nhựa	65%	80%	70%	41%
Sản phẩm từ khoáng phi kim loại	75%	86%	60%	67%
Kim loại	77%	78%	61%	34%
Sản phẩm kim loại đúc sẵn	66%	74%	67%	42%
Công nghệ thấp				
Thực phẩm, đồ uống, thuốc lá	78%	92%	88%	75%
Đệt may, da, giày	77%	82%	85%	63%
Gỗ và sản phẩm gỗ	65%	89%	81%	57%
Giấy và sản phẩm giấy	59%	80%	77%	60%
Sản phẩm chế tạo khác	80%	82%	80%	65%

Nguồn: OECD (2016)

ng lc sn xut hn, vì th không có nhiu nc sn xut c.

Xét c hai khía cnh a dng và c thù, phc tp ca nn kinh t Vit Nam ã tng vt bc trong 20 nm qua, vì ch s v phc tp kinh t (Economic Complexity Index) nhy t hng 99 nm 1995 lên 83 nm 2005 và lên hng 50 nm 2015, theo mt nghiên cu ca i hc MIT.

Th hai là vic nâng cp nng lc sn xut, có ngha là nn kinh t sn xut ra c ngày càng nhiu các sn phm có cht lng, tính c thù và phc tp cao hn. V tng th, Vit Nam ã có bc tin áng k trên tiêu chí này. Nhìn vào c cu xut khu hàng hóa, t l giá tr xut khu ca các mt hàng sn xut ch to thuc nhóm công ngh va và cao tng mn, c bit trong 15 nm qua, t 16% nm 2000 lên 42% nm 2014 (bng 1A). T trng giá tr gia tng ni a trong giá tr xut khu ca nhóm này cng tng t 10% lên 26% trong cùng k (bng 1B).

Th ba là sâu trong liên kt gia các thành phn kinh t, c bit gia khu vc FDI và các doanh nghiệp bn a. ó là vic hình thành mt lp các nhà cung ng a phng có nng lc cung cp các sn phm và dch v b tr áp ng c nhu cu ca nhà u t. Chính quá trình liên kt tng tác này giúp hình thành và nâng cao nng lc sn xut ca nn kinh t bn a, là yu t quy t nh vic leo lên các nc thang cao hn ca chui giá tr, trong dài hn quy t nh s thành công ca quá trình phát trin kinh t.

Công bng mà nói, vic nâng cao nng lc sn xut, nm bt công ngh ca thành phn kinh t bn a là tr ngi ln cho a s các nc ang phát trin. Ngay c nn kinh t ln thành công nht ông Nam Á (tr Singapore) là Malaysia cng không thành công lm mc tiêu này. Malaysia là mt nc i u trong vic phát trin ngành in t - máy tính, nhng ch yu vn thiên v gia công lp ráp, trong khi sâu liên kt gia doanh nghiệp FDI và các nhà cung ng a phng là thp.

Rt nhiu nghiên cu ã ch ra ây là mt trong nhng im yu nht ca nn kinh t Vit Nam. Nhng doanh nghiệp Vit Nam làm ch công ngh và vn ra cnh tranh trên th trng th gii là không nhiu. Doanh nghiệp nh Sn KOVA, vì sn phm c xp vào nhóm công ngh va (mc cao), là im sáng him hoi trong bc tranh thc lc sn xut và làm ch công ngh ca Vit Nam.

S hin din ca thành phn FDI ã thúc y s tng trng mn m ca xut khu trong nhng nm gn ây. Tuy nhiên, giá tr xut khu không nói lên ht c nng lc sn xut và nm công ngh ca nn kinh t. Vit Nam c bn vn ph thuc nhiu vào hot ng gia công lp ráp, vì giá tr gia tng ch yu to ra t lao ng giá r. Xut khu ca Vit Nam vn ph thuc ln vào vic nhp khu nguyên liu u vào, trong khi nn công nghip ph tr a phng vn còn rt yu. Phn giá tr gia tng ni a ch chim khong 50% giá tr xut khu ca nhóm hàng sn xut ch to ca Vit Nam trong nm 2014, thp hn áng k so vì nhiu nc trong khu vc. c bit, vì mt hàng thit b in t - máy tính, vn là mt hin tng chim n khong 12% giá tr xut khu hàng hóa, phn giá tr gia tng ni a ch chim 25% (bng 2).

Mt s hàm ý

Nhng phân tích trên cho thy, các doanh nghiệp FDI óng vai trò quan trng trong quá trình chuy n dch c cu và phát trin kinh t ca Vit Nam, không ch trong vic thúc y xut khu, to ra vic làm và óng thu, mà quan trng không kém là tác dng lan ta, thúc y nn kinh t a phng, iu mà chúng ta cha khai khác c ht. Cn xác nh rõ là vn không nm ch bn thân các doanh nghiệp FDI, dù có th cn có nhng iu chnh v chính sách FDI cho phù hp hn. Vn chính nm ch làm sao thúc y nâng cao nng lc ca doanh nghiệp bn a và tng cng gn kt vi khu vc FDI. ây cng là khuyn ngh ca Ngân hàng Th gii Vit Nam có th leo lên bc thang cao hn trong chui giá tr toàn cu, trong bi cnh tính cnh tranh da trên lao ng giá r ca Vit Nam ngày càng gim. Vì th, u tiên chính sách ca Vit Nam là xây dng và thc hin hiu qu chng trình tng th v nâng cao nng lc ca doanh nghiệp bn a cng nh tng cng gn kt vi khu vc FDI. Trong n lc này, các xut ca Ngân hàng Th gii trong mt báo cáo gn ây v thúc y ngành công nghip ph tr rt áng c tham kho.

Di gúc chuyn dch c cu kinh t, khu vc dch v ca Vit Nam cn c chú trng nhieu hn. Vi s thay i ca iu kin sn xut ngày nay và s tham gia mn h m ca Trung Quc vào chui giá tr toàn cu, Vit Nam cng nh nhieu nc ang phát trin khác khó có th phát trin mt ngành sn xut ch to ln nh kinh nghim ca nhng nc công nhip hóa trc ây (chim khong 25% lc lng lao ng). Khu vc dch v s tip tc thu hút nhieu lao ng trong thi gian ti. Vic khuyt khích mt s ngành dch v có giá tr gia tng cao cng nh nâng cao nng sut các ngành dch v nói chung s góp phn tích cc vào chuyn dch c cu và ci thin nng sut tng th ca nn kinh t. Hn na, mt ngành sn xut phát trin tt cng cn các dch v b tr tt. Các dch v v tài chính ngân hàng, hot ng chuyên môn, khoa hc công ngh, giáo dc ào to, và y t s có nhu cu ln trong thi gian ti.

() Trung tâm Nghiên cu quc t (SCIS), i hc Khoa hc Xã hi và Nhân vn TPHCM*

<http://www.thesaigontimes.vn>